

РЕЦЕНЗІЇ

Р.Д. Бащенко. *Акчурина-Муфтієва Н. Терминологический словарь крымскотатарского декоративно-прикладного искусства.* – Симферополь: КРП «Издательство «Крымучпедгиз», 2007. – 120 с. (РВУЗ «КИПУ». ИИФЭ).

ДЕКОРАТИВНО-прикладне мистецтво кримських татар, як і вся їхня культура, багате та різноманітне. Воно є сукупністю життєвих уявлень, потреб та практичного художнього досвіду, невід'ємною частиною тієї народної культури, що створювалася тисячоліттями. Ефективному його розумінню і відродженню в сучасному культурному процесі повинне передувати мистецтвознавче дослідження його витоків, розвитку, змісту, багатих художніх можливостей. Тільки на такій основі сучасні художники-майстри зможуть уміло застосовувати його різноманітні форми, стилістику, орнамент, символіку при створенні художнього образу, який відображатиме особливості і специфіку кримськотатарських творів декоративно-прикладного мистецтва, створювати сучасну національну сувенірну продукцію.

Складання термінологічного словника кримськотатарського декоративно-прикладного мистецтва здійснено завдяки науковому дослідженню автором багатьох мистецтвознавчих джерел, великому фактичному матеріалу, зібраному у різних музеях та приватних колекціях. Робота над словником як важливий етап у розробці типології предметів і орнаментики декоративно-прикладного мистецтва з'ясувала плутанину в назвах, призначенні багатьох предметів мистецтва, виявила діалектичні і територіальні відмінності назв та форм однакових за призначенням предметів. Автором виконана велика робота щодо уточнення назв та правильного їхнього написання відповідно до сучасних словників кримськотатарської мови, опису багатьох предметів декоративно-прикладного мистецтва минулих сторіч, які відображають художньо-духовну концепцію своєї епохи.

Зібраний автором винятково багатий та цінний ілюстративний матеріал сприяє якнайповнішому розкриттю різноманітності та особливостей зразків народного мистецтва кримських татар.

Зазначене видання включає словникові дефініції, чорно-білий ілюстративний матеріал, російсько-кримськотатарський покажчик. Вступна стаття М.Р. Селівачова обґрунтовує актуальність видання та зазначає, що словник є першою спробою створити термінологію кримськотатарського декоративно-прикладного мистецтва й тому не слід очікувати від нього всебічного охоплення надзвичайно різноманітної термінологічної лексики Криму.

У словнику подані статті про давні, вже забуті терміни прикрас (*джебе, сорг'уч, стефан*), тканин (*кебе, кемха, веленсе*), ниток (*дамбра*), понять (*тубу аг'ачи* – дерево щастя) та ін.

Надзвичайно цікаво й різноманітно представлені у словнику варіанти одягу, взуття, прикрас, посуду, тканин, килимів, надгробків тощо, а також їхнє найменування на степовій, передгірній та гірській території Криму. Наприклад, однакове призначення має взуття під назвою *табидирик' й налин*, прикраси *алтин тас – зіліф аск'и, герданли купе – сирг'а ве боюнджак'*, приміщення *ашхане – балабан ев, ар туй – дерен ев, мусафір хане – собали ев* та ін.

У реєстрі словника представлені всі види вишивки та шиття, ткацтва, різноманітного одягу, посуду, надгробного каміння, прикрас, інтер'єру приміщень, предметів побуту, а також назви швів кримськотатарської вишивки та орнаментики.

Зустрічаються у словнику такі назви, лексичне значення яких суголосне й у багатьох інших народів. Важливо те, що на матеріалі мистецтва виявляються тюркські корені слов'янських слів, таких як, наприклад, *алтин, борозна, зіпун, постолі, сундук, тапчан, тахта* та ін.

Одним словом, багатий реєстр словника – це скарбниця, джерело культурологічної інформації, яке, без сумніву, стане корисним не тільки мистецтвознавцям, а й лінгвістам, історикам.

Після ознайомлення з реєстром словника можна зробити висновок: щоб так достатньо повно й різнобічно його укомплектувати, автор опрацювала велику кількість літератури та провела ретельну дослідницьку роботу. Хоча слід зазначити, що було би краще вказати посилання на літературу після кожної статті. На наш погляд, варто обережніше вказувати походження слів з тієї чи іншої мови, оскільки не вивчене первісне походження багатьох слів тюркомовних народів.

Безперечно, у такій складній, трудомісткій і копіткій праці, як укладення словників, не можна охопити все й уникнути помилок, недоглядів. Проте окремі недоліки не применшують великого значення виходу рецензованого термінологічного словника з кримськотатарського декоративно-прикладного мистецтва. Сподіваємося, це видання стане помітним явищем не тільки галузевого словникарства, а й кримськотатарської культури та мистецтва, бо воно вельми очікуване та дуже потрібне.

МІЖЛІТЕРАТУРНІ ПРОЦЕСИ ЯК ПРОБЛЕМА ІМАГОЛОГІЇ

Д.В. Грицик. *Заміна Алієва. Словесність кавказьких народів у наукових дослідженнях українських орієнталістів: кінець XIX – початок XX ст. (Київ: Кий, 2007. – 162 с.)*

НАПРИКІНЦІ 2007 року побачило світ дослідження Заміни Алієвої «Словесність кавказьких народів у наукових дослідженнях українських орієнталістів: кінець XIX – початок XX ст.» (Київ: Кий, 2007. – 162 с.). Чесно кажучи, після чотирьох докторських дисертацій, підготовлених в Україні, і двох у Грузії та ще двох – у Вірменії й Азербайджані, які виконувалися на матеріалі, взятому за основу рецензованої книги, приступати до роботи було ризиковано. Це нагадувало ситуацію, коли Нізамі, після появи філософсько-дидактичної поеми Санаї, героїчної – Фірдоусі, романтичної – Гургані, замахнувся на «Хамсе». Проте, сповнений віри у силу знань, досвіду, художнього таланту, уже у вступі до «П'ятериці» він заявляв:

Я слова по чужим образцам не вязал,

Что велело мне сердце, лишь то и писал.

Написане, як знаємо, пережило віки і досі не втрачає художнього значення. З. Алієва не пішла слідами своїх попередників, про що свідчить визначена мета й завдання праці. А десятиріччя, що минули з часу останніх фундаментальних вислідів на основі обраного матеріалу, дозволили відкрити поховане, здавалося б, навіть, і не тільки доповнити, поглибити спостереження і висновки попередників (напр., Аббаса Абдулі, Т. Гусейнова, О. Мушкудані,

О. Баканідзе, Р. Чілачави, М. Веркальця), а й осмислити його зовсім з інших позицій. Застосовуючи нові підходи, напрацьовані істориками, культурологами, етнологами, релігієзнавцями, сучасною літературознавчою думкою, зокрема рецептивною естетикою й компаративістикою, З. Алієва ставить за мету оцінити досліджуваний матеріал з погляду сучасної науки, визначити місце і значення його у міжкультурних процесах. У цьому – новаторський сенс праці. Найважливішим для З. Алієвої є не завдання бути «літописцем міжкультурних взаємин», а спроба повернути традиційне дослідження міжлітературних, культурних взаємин (азербайджано-українських у першу чергу) в абсолютно нове русло – імагологію.

Свого часу акад. Д.С. Наливайко, відстоюючи права на існування «зв'язкових» студій як складової імагології, і то не лише як «гілки» літературознавчої компаративістики, а «галузі міждисциплінарної», виступив, однак, проти імітації подібного роду студій, що досить часто зустрічаються у вивченні міжкультурних взаємин. Працюючи зі своїм матеріалом, З. Алієва нерідко опиняється між двома методологічними берегами, один із яких – певна традиція (в т.ч. азербайджанського, грузинського літературознавства)